।।महर्षि पतञ्जलि संस्कृत संस्थान भोपाल।।

(मध्यप्रदेश शासन स्कूल शिक्षा विभाग का उपक्रम)

सत्र 2022—23

कक्षा(12वीं)उत्तरमध्यमा द्वितीय वर्ष

विषयः—वेदः(परम्परागत)

विषयकोडः—1218

प्रश्न बैंक

अतिलघूत्तरीय

1. माध्यन्दिन् संहितायां कति अध्यायाःसन्ति?
2. माध्यन्दिन् संहितायां कति विकृतयःसन्ति?
3. शुक्लयजुर्वेदस्य माध्यन्दिन् संहितायां कति मन्त्राःसन्ति?
4. शतपथब्राह्मणस्य कस्मात् वेदात् सम्बन्धःअस्ति?
5. शुक्लयजुर्वेदस्य ब्राह्मण ग्रन्थःकोऽस्ति?
6. आदि वेदःकः?
7. पारस्करगृह्यसूत्रस्य केन वेदेन सह सम्बन्धःअस्ति?
8. पारस्करगृह्यसूत्रं द्वितीयकाण्डे कति कण्डिकाःसन्ति?
9. उदात्त स्वरस्य छन्दःकः?
10. अनुदात्त स्वरस्य छन्दःकः?
11. स्वरित स्वरस्य छन्दःकः?
12. उदात्त स्वरस्य वर्णःकः?
13. अनुदात्त स्वरस्य वर्णःकः?
14. स्वरित स्वरस्य वर्ण कः?
15. उदात्त स्वरस्य देवता का?

16. अनुदात्त स्वरस्य देवता का?

17. सविता कस्य स्वरस्य देवता अस्ति?

18. कस्य स्वरस्य गोत्रःगर्गःअस्ति?

19. अनुदात्तस्य गोत्रःकः?

20. उदात्तस्य कःगोत्रः?

21. शुक्लयजुर्वेदस्य एकत्रिंशदध्याये कति मंत्राःसन्ति?

22. कस्मिन्नध्याये पुरूषसूक्तःविद्यते?

23. शुक्लयजुर्वेदस्य चतुस्त्रिंशदध्याये मन्त्राःसन्ति?

24. वेदस्य अयनं कः?

25. वेद शब्दे धातुः कः?

26. गद्यात्मकः वेदः कःअस्ति?

27. ऋग्वेदे कति मंत्राः सन्ति?

28. शुक्लयजुर्वेदसंहितायां चत्वारिंशदध्याये कति मन्त्राः सन्ति?

29. शुक्लयजुर्वेदसंहितायां एकोनचत्वारिंशदध्याये कति मन्त्राः सन्ति?

30. यजुर्वेदस्य कति भेदाः?

31. लेट्लकारस्य प्रयोगःकुत्र भवति?

32. ऋग्वेदस्य प्रथममण्डलस्य प्रथमसूक्तस्य नाम लिखत–

33. यज्ञेनयज्ञमयजन्तदेवाः अयं मंत्रः शुक्लयजुर्वेदे कस्मिन्नध्याये अस्ति?

35. यज्ञेषु विप्रराज्ये कस्मिन्नध्याये मंत्रःअस्ति?

36. देवायज्ञंनयन्तुवः कस्मिन्नध्याये मंत्रः अस्ति?

37. शन्नोभवतुभुवनस्ययस्पतिःमंत्रः कस्मिन्नध्याये अस्ति?

38. ग़ायत्री मंत्रस्य उल्लेखः कस्मिन् वेदे अस्ति?

39. अध्वर्युः इति ऋत्विजः केन वेदेन सह सम्बन्धःअस्ति?

40. वाजसनेयी शाखा कस्य वेदस्य अस्ति?

41. मनुष्याणां कल्याणार्थं ईश्वरःकिं ज्ञानं दत्तवान्?

42. ''देश''(राष्ट्र)शब्दस्य सर्वप्रथमः उल्लेखः कस्मिन् वेदे अस्ति?

43. ईशावास्यमिदंसर्वम् कस्मिन्नध्यायस्य मंत्रः अस्ति?

44. इशोपनिषद् कस्मिन् वेदे अस्ति?

45. वेदस्य मुखं किम्?

46. वेदाङ्गेषु निरूक्तस्य किं स्थानम्?

47. वेदस्य पादौ कः?

48. वेदस्य हस्तौ कः?

49. अष्टविकृतीनां नाम लिखत–

50. प्रथम विकृतेः नाम लिखत–

51. इन्द्रशब्दस्य पर्यायं शब्दं लिखत–

52. निगमशब्दस्य पर्यायः कः?

53. वेदानां स्वाध्याये आरम्भे ॐकारस्य उच्चारणं अनिवार्यं अस्ति। (आम्/न)

54. स्नानंविना वेदस्य पाठं करणीयं। (आम्/न)

55. अभीष्टासने उपविश्य वेदपाठं भवति। (आम्/न)

56. ब्रह्मचारी भूत्वा वेदाध्ययनं भवति। (आम्/न)

57. नाभ्याआसीदन्तरिक्षं नैवेद्यस्य मंत्रः अस्ति्। (आम्/न)

58. चन्द्रमामनसः अयंमंत्रः दीपकस्य अस्ति। (आम्/न)

59. शुक्लयजुर्वेदस्य द्वात्रिंशदध्याये षोडषसंख्याकाः मन्त्राः सन्ति। (आम्/न)

60. श्रीश्चतेलक्ष्मींश्च एकत्रिंशदध्यायस्य मंत्रःअस्ति। (आम्/न)

61. वेदाध्यायी सदाशिवः अस्ति। (आम्/न)

62. वेदःशिवो शिवोवेदः वर्तते। (आम् / न)

63. मंत्रब्राह्मणयोर्वेदनामधेयं इति निगद्यते। (आम् / न)

64. सामवेदस्य तिस्रःशाखाः सन्ति। (आम् / न)

65. वेदेषु अशीतिः सहस्रसंख्याकाः मन्त्राः सन्ति कर्मकाण्डस्य। (आम् / न)

66. वेदेषु उपासनाकाण्डस्य षोडषसहस्रसंख्याकाः मंत्राः सन्ति। (आम् / न)

67. वेदेषु ज्ञानकाण्डस्यचतुःसहस्रमन्त्राः न सन्ति। (आम् / न)

68. यज्ञा एव पृथिवीं धारयन्ति अथर्ववेदस्य वाक्यं नास्ति। (आम् / न)

लघूत्तरीयप्रश्नाः

1. परमपुरूषस्य वर्णनं कस्मिन्नध्याये अस्ति तस्य आदिमंत्रः कः?
2. विराटपुरूषस्य वर्णनं कस्मिन्नध्याये अस्ति तस्य आदिमंत्रः कः?
3. पृथ्वी तथा अन्यजीवानाञ्च वर्णनं कस्मिन्नध्याये अस्ति तस्य मंत्रः कः?
4. प्रजापतेः महिमा कस्मिन्नध्याये अस्ति तस्य अध्यायस्य आदिमंत्रः कः?
5. परमपुरूषस्य शक्तेःवर्णनं कस्मिन्नध्याये अस्ति तस्य मंत्रः कः?
6. 'बुद्धेःकामना कस्मिन्नध्याये अस्ति तस्य मंत्रः कः?
7. ब्रह्मज्ञानस्य कामनावर्णनं कस्मिन्नध्याये अस्ति तस्य मंत्रः कः?
8. अग्नेः स्तुति तथा तस्य महिमागानं कस्मिन्नध्याये अस्ति तस्य आदिमंत्रः कः?
9. इन्द्रदेवस्य ध्यानं कस्मिन्नध्याये अस्ति तस्य मंत्रः कः?
10. यज्ञरक्षकसूर्यदेवस्य रश्मिः वर्णनं कस्मिन्नध्याये अस्ति तस्य मंत्रः कः?
11. श्रेष्ठ कार्यहेतवे देवानांप्रार्थना कस्मिन्नध्याये अस्ति तस्य मंत्रः कः?
12. इन्द्रस्य गुणगानं कस्मिन्नध्याये अस्ति तस्य आदि मंत्रः कः?
13. अश्विनीकुमारयोः वर्णनं अस्ति कस्मिन्नध्याये तस्य मंत्रः कः?

14. कल्याणकारिणः सवितुः वर्णनं अस्ति कस्मिन्नध्याये तस्य मंत्रः कः?

15. इन्द्रवायुअग्निबृहस्पत्यादिदेवानां आवाहनं कस्मिन्नध्याये वर्तते तस्य आदि मंत्रः कः?

16. वैभवशालिनः पुरोहितस्य वर्णनं कस्मिन्नध्याये अस्ति तस्य मंत्रः कः?

17. मित्रावरूणयोः ध्यानं कस्मिन्नध्याये अस्ति तस्य मंत्रः कः?

18. शुक्लयजुर्वेदे त्रयस्त्रिंशदध्याये त्रिषष्टिमंत्रतः सप्तषष्टिमंत्रपर्यन्तं कस्य देवस्य स्तुतिःअस्ति तस्य आदि मंत्रः कः?

19. शुक्लयजुर्वेदे त्रयस्त्रिंशदध्याये षष्ठि तथा एकषष्ठि द्वयोः मंत्रयोः कस्य देवस्य स्तुतिःअस्ति तस्य आदि मंत्रः कः?

20. यज्ञस्य पूर्णतायै देवानांप्रार्थना कस्मिन्नध्याये अस्ति तस्य मंत्रः कः?

21. यज्ञाय पुरोहितस्य आवाहनं त्रयस्त्रिंशदध्याये वर्णनं कस्मिन् मंत्रे अस्ति मंत्रोल्लेखं कुरूत–

22. सोमदेवस्य पवित्रतायाः वर्णनं कस्मिन्नध्याये अस्ति तस्य मंत्रः कः?

23. इन्द्रदेवस्य महिमागानं कस्मिन्नध्याये अस्ति तस्य आदि मंत्रः कः?

24. चतुस्त्रिंशदध्याये सप्तमे मंत्रे कस्य देवस्य स्तुतिः मंत्रोल्लेखं कुरूत–

25. पंचरूपिण्याःसरस्वत्याः वर्णनं कस्मिन् मंत्रे अस्ति मंत्रोल्लेखं कुरूत–

26. चतुस्त्रिंशदध्याये षोडषमंत्रतः एकोनविंशतिः मंत्रपर्यन्तं कस्य देवस्य स्तुतिः अस्ति तस्य आदि मंत्रः कः?

27. आरा॒त्रिपर्थिवꣳरजः अयम् मंत्रः कस्मिन्नध्याये अस्ति मंत्रोल्लेखं कुरूत–

28. देवत्व धारणाय बृहस्पतेः आवाहनं कस्मिन्नध्याये अस्ति मंत्रोल्लेखं कुरूत–

29. उत्तिष्ठ ब्रह्मणस्पते................त्वेमहे। उपप्प्रयन्तु....................सुदानव..............
भर्वासचा।। रिक्तस्थानं पूरयेत–

30. अश्श्वत्थेवोनिषदनं ....वसतिष्कृता। गोभाज.................सथयत..............

पूरूषम्। रिक्तस्थानंपूरयेत–

31. ॐ ऋचंव्वाचम्प्रपद्येमनोयजुः................प्रपद्ये चक्षुः........................प्रपद्ये। व्वागोजः............ प्राणापानौ।। मंत्रं पूरयेत।

32. कयात्वन्नऽउत्याभिप्प्र.................... कयांस्तोतृभ्यऽआ............ मंत्रं पूरयेत।

33. स्योना पृथिविनोभवा नृक्षरा................ यच्छानःशर्म्म................।। मंत्रं पूरयेत।

34. योवः शिवतमोरसस्तस्य.............................। उशतीरिव.......................।। मंत्रं पूरयेत।

यथायोग्यं योजयत

35. सहस्रशीर्षा–जातवेद
36. ब्राह्मणोस्य–मुखम्
37. यत्पुरूषेण–बृहत्पिवतु
38. बिभ्राड्–हविषा
39. उदुत्यं–पुरूषः
40. नाभ्याऽआ–दूरमुदैति
41. ॐ यज्जाग्रतो–आसीदन्तरिक्षं
42. स्योनापृथिविनो–आभुवदूती
43. कयानश्च्चित्रऽ–भवानृक्षरा
44. द्यौः शांति– शतञ्जीवेमशरदः
45. पश्येमशरदः–अन्तरिक्षशांति
46. उग्रश्च–स्वाहा
47. लोमभ्यः–भीमश्च

48. पुरूषसूक्तःकस्मिन्नध्याये अस्ति तस्य आदि मंत्रः कः?

49. सहस्रशीर्षापुरूषःसहस्त्राक्षः सहस्त्रपात् अस्य हिन्दीभाषायां अनुवादं कुरूत–

50. पुरूषसूक्ते वर्णितदीपस्य मंत्रं लिखत–

51. शुक्लयजुर्वेदे एकत्रिंशदध्यायःअस्ति,अस्मिन्नध्याये पुरूषसूक्तान्तर्गत नैवेद्यस्य मंत्रःअस्ति तस्य उल्लेखं कुरूत–

52. एकत्रिंशदध्याये परमपुरूषस्य महिमावर्णितः अस्ति,अस्य अध्यायस्य अन्तिमं मंत्रं लिखत–

53. दक्षिणभारते यजुर्वेदस्य का शाखा प्रचलिता?तस्य विषयेपंचशब्दान् लिखत–

54. अघ्वर्युः कस्यवेदस्यपाठकर्तुः नाम अस्ति?

55. कस्यवेदस्य रचना गद्यात्मिका अस्ति? तस्य विषयेपंचशब्दान् लिखत–

56. यज्ञस्य क्रियानियमानि च कस्मिन् वेदे वर्तन्ते?तस्य विषयेपंचशब्दान् लिखत–

57. वेदानांसंख्याःसन्ति?नामोल्लेखं कुरूत–

58. चत्वारिंशदध्यायस्य अन्तिमः मंत्रोऽस्ति?सम्पूर्णं लिखत–

59. शुक्लयजुर्वेदसंहितायां अध्यायाः सन्ति? आदितःपंचानां प्रति अध्यायानां आदिमंत्राणां प्रतीकानि लिखत–

60. कति वेदाङ्गाः सन्ति?तेषां नामानि लिखत–

61. समुद्र शब्दस्य पंच पर्यायाः लिखत–

62. यजुर्वेदस्योपवेदः अस्ति– तस्य विषयेपंचशब्दान् लिखत–

63. कति उपनिषदः सन्ति?प्रमुखाणां उल्लेखं कुरूत–

64. शुक्लयजुर्वेदस्य वाजसनेयीशाखायाः दृष्टा ऋषिः कोऽस्ति? तस्य विषयेपंचशब्दान् लिखत–

65. बृहदारण्यकोपनिषदः रचनाकारः कः? तस्य विषयेपंचशब्दान् लिखत–

66. शतपथब्राह्मणस्य रचनाकारःकः? तस्य विषयेपंचशब्दान् लिखत–

67. मैत्रेयी कस्य पत्नी आसीत्? तस्य विषयेपंचशब्दान् लिखत–

68. कत्यायनी कस्य पत्नी आसीत्? तस्य विषयेपंचशब्दान् लिखत–

69. याज्ञवल्क्यः कस्य शिष्यः आसीत्? तस्य विषयेपंचशब्दान् लिखत–

70. अद्वैतवेदान्त तथा संन्यासनिष्ठायाः प्रतिपादकोपनिषदः अस्ति?

71. ''वेदस्य'' इतिपदे विभक्ति वचनं च लिखत–

72. अहं ब्रह्मास्मि(लोकप्रियवाक्यं)कस्य उपनिषदः अस्ति? कारिकोल्लेखं कुरूत

दीर्घोत्तरीयप्रश्नाः

1. श्रीश्चते...........इति मंत्रं विलिख्यताम्।

2. ब्राहमणोस्यमुखम् इति मंत्रं सस्वरं विलिख्यताम्।

3. श्रीश्चतेलक्ष्मीश्च.......................सर्वलोकम्मईषाण।
   इतिमन्त्रंप्रपूर्य शिखापाठं च विलिख्यताम्।

4. यज्ञेनयज्ञमयजन्त ....सन्तिदेवाः।।
   इति मंत्रं प्रपूर्य मालापाठं च विलिख्यताम्।

5. शुक्लयजुर्वेदस्य एकत्रिंशदध्यायात् कान् अपि पंचमंत्रान् स्वर सहितान् विलिख्यताम्।

6. अधोनिर्दिष्टेषु द्वौ मंत्रौ स्वरसहितौ प्रपूर्यताम्।

   1. उदुत्यञ्जाातवेद..........................विश्वाय सूर्यम्।।
   2. शन्नोदेवीः........................अभिस्रवन्तुनः।।
   3. आपोहिष्ठामयोभुवः....................चक्षसे।।

4. लोमभ्यः स्वाहा.........................रेतसेस्वाहापायपेस्वाहा।।

5. ईशावास्यमिदं...............कस्यस्विद्धनम्।।

7. मनसः काममाकूतिंव्वाचः सत्यमशीय मंत्रः कस्मिन्नध्याये विहितः।?अध्यायोल्लेख सहितं मंत्रं प्रपूर्यताम्

8. यजुर्वेदे सन्ति–श्लोकाः,मंत्राः,आख्यायिकाः?

तस्यैकं उदाहरणं विलिख्यताम्।

9. चत्वारिंशदध्यायस्य प्रथममंत्रंसस्वरं लिखत–

10. चतुस्त्रिंशदध्यायस्य प्रथममंत्रं लिखत–

11. एकत्रिंशदध्यायस्य द्वितीयमंत्रं सस्वरं लिखत–

12. (केचन पञ्चैव लिखत)

1.श्री फलस्य मंत्रः कः?

2.धूपस्य मंत्रःकः?

3.सूर्यदेवस्यमंत्रःकः?

4.वसोर्धारायाः मंत्रःकः?

5.मार्जनस्य मंत्रःकः?

6.शिवस्य मंत्रःकः?

7.गायत्री मंत्रः कस्मिन्नध्याये विहितः?अस्यं मंत्रस्य हिन्दीभाषायां अनुवादो विधेयः।

13. यज्जाग्ग्रतोदूरमुदैति.................दैवन्तदुसुप्तस्य तथैवैति।

दूरङ्गमञ्योतिषाञ्योतिरेकन्तन्मेमनःशिवसङ्कल्पमस्तु।

इति मंत्रस्य हिन्दीभाषायां अनुवादं कुरूत।

14. द्यौःशान्तिरन्तरिक्षःशान्तिःपृथिवीशान्तिरापः मंत्रःकस्मिन् प्रयोजने प्रयुक्तःइति विलिख्यताम् ।स्वेच्छया भावार्थो च लेख्यः।

15. यजुर्वेदस्य प्रतिपाद्यविषयः अस्ति कर्मकाण्डं,प्रतिपाद्यविषयस्य शतशब्देषु निबन्धं लिखत–

16. शतपथब्राह्मणविषये पञ्चाशत् शब्दं लिखत–

17 अधोलिखितानां मंत्राणां ससंदर्भां व्याख्यां कुरूत–

1. विद्यां चा विद्या ंच यस्तद्वेदोभयँसह।
   अविद्यामृत्युंतीर्त्वा विद्ययाऽमृतमश्नुते।।
2. कुर्वन्नेवेह कर्माणिजिजीविषेच्छतँसमाः।
   एवं त्वयिनान्यथेतोस्तिनकर्मलिप्यते नरेः।।
3. हिरण्यमयेनपात्रेणसत्यस्यापिहितं मुखम्। योसावादित्ये पुरूषःसोसावहम्।।

18. गायत्रीमंत्रे कति वर्णाः सन्ति कतिपदाश्च सन्ति क्रमेण लिखत–

19. कस्यापि एकस्य धर्मसूत्रस्य वर्णनं कुरूत–

20. वेदानां महत्वम् इति विषये शतशब्देषु निबन्धं लिखत–

प्रश्नबैंक निर्माताः–

अनन्त कुमार मिश्र(माध्यमिक शिक्षकः)

शास0हाईस्कूल लखनवाड़ा सिवनीमण्डलं मध्यप्रदेशः